List 34. Tečaj XLIX.

NOVICE

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. in za četrt leta 80 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserate) vzprejemlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 28. avgusta 1891.

Z Dolenjskega, 25. avgusta 1891.

„Mi smo konservativci, oni tam so pa liberalci“ — ta klic se razlega prav pogostoma v glasilih ene naše bojne stranke na Kranjskem. Vredno je torej, da si ta dva pridevka še enkrat bolj natanko ogledamo in presodimo, če sta res v naših političnih razmerah utrjena in primerna znaka, po katerih bi se mi v dve politični stranki ločili.

Vzemimo v pretres najprej konservativce. Kaj pomeni ta beseda v politiki? Gotovo nič druzega, ko tiste državnike, ki hote ohraniti državni red, kakor je, ki nasprotujejo vsem bistvenim državnim premembam. Tako je bilo pri nas l. 1848. in nasledujoča leta. Tedanji konservativci, imenovali smo jih tudi reakcijonarje, ustavljali so se na vso moč vsem težnjam po politični svobodi. Da je šlo po njih mislih, imeli bi še zdaj absolutno vlado, in naš kmet bi še zdaj grajščaku tlako delal in desetino dajal. Te vrste konservativci so zakrivili, da se je že podeljena ustava nazaj jemala in so morale nad Avstrijo priti velike vojne nesreče l. 1859. in 1866. preden so spet veljavo zadobila liberalna načela 1848. leta.

Mislim pač za gotovo, da si te vrste konservativec ne želi biti niti eden pravi Slovenec.

Pa tudi med tistimi Nemci in recimo še Lahi, ki se imenujejo dandanašnji konservativni, in med nami je, kakor smo že omenili, bistvena razlika. Oni namreč narodnega boja, kakor smo mi prisiljeni bojevati ga za svoj narodni obstanek, ne poznajo; njih narodnost je zagotovljena in, rekel bi, celo državno odlikovana. Oni se ustavljajo le razuzdani narodni borbi svojih sorojakov, ki pri svojem brezozirnem delu za Pangermanijo, oziroma zjedinjeno Italijo, močno zedevajo tudi ob katoliško cerkev. Njim pa narodnega boja, kakor pri nas, ni treba; oni se zanj ne brigajo, in jim zna ta glas — kar bi bilo čisto naravno — celo nevšečen biti. Zato se pa tudi s temi konservativci mi pri naših sedanjih razmerah nikakor ne moremo jednačiti v političnem mišljenji. Naše potrebe so drugačne, so veče.

Res, da so naši državni poslanci zdaj z njimi politično združeni v tako imenovanem Hohenwarth-ovem klubu; ali to vsi vemo, da jih druži in veže v prvi vrsti le strah, da bi ne dobila sama vladnega krmila v roke nemška levica, katera zvezana z židovskim kapitalom in židovskim časništvom ni prijazna cerkvi ne veri in še manj naši narodnosti. Drugače nam je pa znano iz prejšnjega državnega zbora, da je en del nemških konservativcev odločil se od omenjenega kluba prav zato, ker se oni v narodnih rečeh z nami ne ujemajo. Res, da nemški konservativci priznavajo narodno ravnopravnost; tudi se z nami vred v bran stavijo verskemu pohujšanju, ki ga širi lažnjivi nemško-laško-židovski liberalizem; ali nikdar ne smemo pozabiti, da je njihovo stališče v narodnem oziru od našega popolnoma različno in da se je nam, ako hočemo uspešno braniti svoj narodni obstanek, postaviti na svoje lastno slovensko stališče tako, kakor ga zahtevajo naše razmere in naše potrebe.

Zatorej pustimo tuje strankarske pridevke, ki za naše razmere nimajo pravega pomena.

Zastran liberalizma smo že omenili, da je treba ločiti prave resnične liberalce od onih navideznih, ki si to častito ime le pridevajo, da ž njim pokrivajo svoje ravno nasprotno ravnanje ter s tem nerazsodni svet varajo. Tacih navideznih liberalcev pa pri nas, kakor smo že rekli, ni, ker tudi biti ne morejo. Naše politične razmere niso takovšne, da bi bili te vrste liberalci pri nas sploh mogoči. Zato je čas, da se neha s tem od drugod izposojenim priimkom pitati naše domačine, ker je to krivica.

Še veča krivica je pa, če se temu priimku podtakne še drugi, grji pomen, namreč: kdor je liberalec, ta je ob enem tudi brezverec. Tako očitanje je ne le krivično, ampak tudi silno nevarno. Le pomislimo, nekaterim so n. pr. vsi volilci, ki so pri zadnjih mestnih volitvah v Ljubljani večino odločili, liberalci; ravno tako njih izvoljenci; torej so ti volilci in izvoljenci tudi brezverci. Pomislimo, da bi se tako očitanje ne vzelo za to, kar je, namreč za zgol agitacijsko sredstvo, ampak za

resnico, — kaj bi morala misliti druga dežela in kaj vnanji svet o naši beli Ljubljani in o nje zastopu! In kaki občutki bi morali navdajati šele vse one, katere bi tako krivično očitanje neposredno zadevalo!

Ne bom omenjal, da tako ravnanje je v popolnem nasprotji z nauki naše svete vere. Kaj pravi naš Zveličar: Ne sodite, da ne boste sojeni! Ljubite se med seboj, kakor sem jaz vas ljubil. Po tem bo svet spoznal, da ste moji učenci, ako se bodete ljubili med seboj.

Govor državnega poslanca gosp. Povšeta v drž. zboru pri debati o proračunu poljedelskega ministerstva.

(Dalje.)

Uže pred več leti in tudi lani se je govorilo o povodnjih po kotlinah na Notranjskem. Tukaj ne morem tako obširno govoriti o tej stvari, kakor bi bilo vredno. Omenim naj le, da tukaj ne gre za nekaj oral zemlje, tudi ne za 100 oral, temveč za tisoče oral travnikov, po katerih ne more večkrat še trava rasti, ker je poprej več mesecev stala voda. Srečen sem toliko, da morem izreči visokemu ministerstvu priznanje, da je tako pospeševalo delo. Poslalo je gozdnotehničnega asistenta Putika, ki dobro razume delo. Preiskal je vso stvar in našel, da so vsa žrela in votline, ki so požirale vodo, zamašene in zasute.

Po tem priprostem in nedragem potu posrečilo se je pridnemu in neutrudnemu možu, da je napravil požiralnik, ki požira vodo, ki je poprej več mesecev stala po travnikih. Zares lepo in veselo je to delo, ali vender mu ugovarjajo in nasprotujejo prebivalci Ljubljanskega barja, pa tudi nekateri tehniki — in reči moram — spretni tehniki. Trdijo namreč, da so se vsled odpeljave vode iz kotlinskih dolin na Notranjskem povekšale na Ljubljanskem barji povodnji, ki so že tako silne, da kmalu prebivalcem ne bode kazalo drugega, nego vzeti beraško palico, če kmalu ne pride pomoč.

Nočem se izreči na nobeno stran. Preveč sem strokovnjak in kmetovalec, da bi se držal le enih nazorov. V deželnem zboru kranjskem stavil sem predlog, ki se tega tiče, in visoka vlada ga je, kakor mislim, uže izvela. Tako se bode v kratkem dokazalo z znanstvenimi preiskavami in opazovanji, koliko je to mnenje osnovano. Eno stvar pa jaz kot poslanec iz tega izvajam, in jo izvaja vsakdo, ki pozna razmere v deželi, da sta ti dve kulturni deli, ki sta tako važni za našo deželo, namreč osuševanje Ljubljanskega barja, ki se da izvesti ravno, če se poglobi struga Ljubljanici, in pa odpeljava voda iz notranjskih kotlin v kaj tesni zvezi. Treba je, da se uravna Ljubljanica, predno se odvedo vse vode iz notranjskih kotlin, ker le tako se bode dobil prostor za odtok notranjskih voda, ne da bi prebivalci na Ljubljanskem barji imeli škodo.

Visoka zbornica se bode morda čudila, da prehajam k pomankanju moče sedaj, ko sem toliko o moči govoril. Gospodje, ki so imeli priložnost, natančneje se seznaniti z orohidrografskimi in telurskimi razmerami dežele Kranjske, pa se temu ne bodo čudili. Jaz mislim pomankanje vode, ki je posebno v dinaričnih krajih na Kranjskem velika nadloga. Zbornice ne bodem mučil z opisovanjem nadlog, kakeršne smo doživeli lani. Zadosti bodi, da povem, da so celi okraji in celo več mesecev trpeli zaradi pomankanje vode. Južne železnice ravnateljstvu se je prebivalstvo smililo, pa je odredilo, da se je več tednov več milj daleč dovažala voda, za kar mu je dežela izrekla primerno zahvalo.

Odposlancu visokega poljedelskega ministerstva g. Putiku se je posrečilo, priskrbeti po ceni in na jako priprost način krajem na Krasu vode. Dal je kopati v zemljo in našel po notranjskih votlinah 20 metrov globoko dosti jako zdrave kraške nadanje vode. Visoko ministerstvo je že napravilo tak vodnjak na Unci. Nadejem se, da bode visoko ministerstvo uže iz državnih ozirov in iz usmiljenja do ubogega prebivalstva pospeševalo napravo takih vodnjakov, da prebivalstvu ne bode več tako primankovalo vode, kakor mu je je lani. Enako pomankanje vode je tudi na Dolenjskem v Žužemberškem okraji, v tako imenovani Suhi Krajini. Na tej visoki planjavi biva pridno prebivalstvo, ki se peča z živinarstvom, katero pa mora po dve do tri ure daleč voziti vodo za se in za živino po leti pa tudi jeseni, če ni zgodnjega jesenskega dejža. (Čujte!)

Visoki zbornici ne bodem opisaval te bede, le na to jo opozarjam, koliko imajo ljudje truda, koliko zamudé časa in kako pogrešajo požirka hladne vode. Kranjski deželni zastop je, ozirajoč se na to bedo, naročil deželnemu inženerju, naj izdela načrt, kako bi se dobila voda in iz Krke napeljala na visoko planjavo. Stroški so se proračunili na 36.000 gld. Nadejem se, da bode njega ekscelencija gospod poljedelski minister to ne le kulturno, temveč zares človekoljubno delo močno podpiral, da se ta suha zemlja spremeni v srečen kraj. Vsaj so v južni Nemčiji tudi s turbinami vzdignili vodo in jo napeljali na visoko planjavo, tako imenovano „Rauhe Alpe“, in ta kraj izpremenili v tako rodovitno zemljo, da preskrbuje bližnja mesta in vasi ne le z drugimi pridelki, temveč tudi z zelenjadjo.

Sedaj prihajam k podporam. V rubriki „Podpore“ je za jako važno govedarstvo postavljen kaj skromen znesek. Visoka zbornica! Nadejem se, da se z novo trgovinsko pogodbo z Nemčijo ne bodo za našo živino samo znižale carine, temveč se bode odprlo stalno trgovišče. Nadejem se kot zastopnik dežele, v kateri se jako pečajo z živinarstvom, da je modrost visoke vlade znala varovati koristi kmetskega prebivalstva. Naša naloga bode pa, da nemške trge preskrbimo z najboljšo živino. Tega ne govorim le v interesu svoje ože domovine, temveč v interesu avstrijskega živinarstva sploh. Ne smemo misliti, da bodo nam prizanesljivi samo iz čiste

ljubezni do zaveznikov; Nemčija bode zahtevala najboljšega blaga. Mari ni opravičeno, če se za naše živinarstvo bojimo, ko se toliko živine in svežega mesa uže uvaža iz Amerike in Avstralije v Anglijo in Nemčijo? Zadnji čas je, da popolnimo svoje živinarstvo.

(Konec prih.)

Politični pregled.

Domače dežele.

Pri cesarji v Ischlu so se bavili te dni ministerski predsednik grof Taaffe, finančni minister dr. Steinbach in ogrski ministerski predsednik grof Szapary. Češki listi pišejo, da se je pri tej priliki določilo. da bode dne 26. septembra presvetli cesar obiskal češko razstavo.

C. kr. namestnik grof Thun, ki se je vrnil z Dunaja dne 26. t. m., pozval je k sebi načelnika razstavnega odbora grofa Zedwitza, podžupana Kanderta in policijskega ravnatelja vit. Stejskala, da se dogovori ž njimi glede vzprejema presvetlega cesarja, kateri pride v Prago 26. septembra.

Državni zbor se snide, kakor poročajo poljski listi, okolo 3. do 10. oktobra.

„Politik“, govoreč o „korekturah“ znanega Gautsch-evega ukaza iz leta 1887., trdi, da je baš ta ukaz, ko se je pokazal tako korenito nepraktičen, da so se morale obnoviti skoro vse srednje šole, katere so se vsled njega odpravile, mnogo pripomogel do mladočeške zmage, kajti češko ljudstvo se je na svoje stare zastopnike največ srdilo zato, ker niso zaprečili omenjenega ukaza. „Politik“ svari ministerskega predsednika, naj ne dela nepremišljenih ukrepov, ter mu priporoča Moltkejevo geslo: Erst wägen, dann wagen, t. j. najprej treba premisliti, potem šele poskusiti.

Vest o osnovi ministerstva za komunikacijske reči se je preklicala v uradnem časopisji. V političnih krogih se je prepisoval osnovi takega ministerstva v prvi vrsti političen pomen. Osnova ministerstva za komunikacijske reči ter imenovanje Poljaka za komunikacijskega ministra bi značilo premembo sisteme in zvezo Poljakov z nemško-liberalno stranko. Ker se pa to ni zgodilo, kaže, da ostane še nadalje pri stari vladni sistemi.

Ogrska. — Na željo sv. očeta se ne bode preložil sedež ogrskega primasa v Budimpešto.

Madjarska zastava v Gospiću. — Finančno oblastvo v Gospiću je na cesarjev rojstveni dan razobesilo na uradnem poslopji madjarsko zastavo. Ondotno občinsko poglavarstvo je pa proti temu kršenju postave protestovalo na pristojnem mestu. Ljudstvo je bilo jako razburjeno ter je snelo zastavo. Hrvatska vlada je baje započela preiskavo proti Gospiškemu občinskemu poglavarstvu. To je na Hrvaškem zopet podoben slučaj, kakeršen je bil leta 1883. zaradi dvojezičnih napisov pri kraljevskih oblastvih na Hrvaškem, ki so se pa morali naposled umakniti samo hrvaškim napisom. Ta slučaj je pa toliko večega pomena, ker spada občinsko poglavarstva med privržence večine hrvaškega sabora, ki dosledno rada tako pleše, kakor jej godejo Madjari. To je veselo znamenje, ki kaže, da ni vender povsem zamrl narodni ponos med hrvaškim ljudstvom.

Vnanje države.

Nemčija. — Dne 22. t. m. sta se povrnila s potovanja v Berlin nemški cesar in cesarica.

Francoska. — V Parizu se govori o ženitvi rumunskega prestolnega naslednika s princezinjo Marijo, hčerjo vojvode Edinburškega.

Predsednik francoske republike Carnot je podelil srbskemu kralju Aleksandru veliki križ častne legije, kralj Aleksander pa Carnotu veliki križ belega orla.

Angleška. — Prijazni in slovesni vzprejem francoskega brodovja v Portsmouthu dela zdaj posebno preglavico nemškemu časopisju. „N. Fr. Pr.“, ki je do zdaj smatrala Angleško za četrto zaveznico trojne zveze brez pismene pogodbe, postala je drugega mnenja.

Črna Gora. — Črnogorska kneginja se je vrnila te dni skozi Dunaj iz Heidelberga popolnoma zdrava.

Turčija. — „Narodnym listom“ se poroča iz Belega Grada, da je sultan voljan odstopiti Rusiji kos Novega Bazarja za povračilo vojnih stroškov v znesku $2^1/_2$ milijona rubljev ter da misli Rusija razdeliti ta del dežele med Črno Goro in Srbijo.

Na Kitajskem še vedno preganjajo kristijane. Zastopniki evropskih držav zahtevajo sicer z vso odločnostjo od vlade, da prepreči preganjanja, ali je, kakor se kaže, nezmožna ter je njena avtoriteta brez posebnega ugleda pri uradništvu in pri vojski. Kitajska vlada se boji občnega vstanka. Najbrže bodo morale evropske države same poseči v kitajske reči s skupno akcijo na morji.

Narodno gospodarstvo.

Sadno vino.

I.

Po mnogih pokrajinah naše slovenske zemlje imeli bodo letos dokaj obilno sadno letino, in ker je po onih deželah, po katerih se je že okoreninilo sadno vino, tudi bogata sadna letina, ne bo kaj prida kupčije za naše sadje. „Novice“ so že veliko prav poučnih spisov, razpravljajočih naše sadjarstvo, prinesle in gotovo bodo tudi za naprej vedno z enako skrbnostjo skušale pospeševati naše sadjarstvo, katero more še mnogoterim kmetskim gospodarjem pomagati k boljšemu stanju. Da pa se sadjereja po naših zemljah res vsestransko razširi, treba je vplivati na to, da bi naši sadjarji redno in vedno

ta božji dar mogli tudi spraviti v denar. Doseda) je marsikateri gospodar rekel, kaj bom zasajal sadno drevje, saj neredno obrodi, kedar pa bogato obrodi, pa nima nikake cene. Taki ugovori so vsakako neopravičeni, ker skrben gospodar spravlja o bogati letini zaklad za poznejše slabe letine, in kedo bi pač mogel tajiti, da ni prav sadje (suho) že marsikateri gospodinji bilo zlasti ob slabih letinah velika podpora za kuhinjo ter ni pomoglo, da so se ljudje obranili stradanja. „Novice“ so pred leti dokaj pisale in poučevale, kako naj se sadje suši, in prav njim gre tudi zasluga, da se je pri nas marsikateri gospodar omislil pravilneje uravnane sušilnice. O sušenju sadja pisati ni danes namen, ker dozdeva se drug način izkoriščenja sadja dokaj zdatnejše in važnejše sredstvo v prospeh našega sadjarstva; menimo namreč podelovanje sadja v vino. Sadno vino ima osobito danes, ko je cena trtnemu vinu precej visoka, veliko važnost in žal da jo bode vedno več dobivalo, ker trtna uš pustoši naše slovenske gorice če dalje huje, tako da se je bati, da bo marsikateri vinograd izginil.

Mnogo je takih vinogradnih parcel v lasti res ubogih ljudi, ki pač ne bodo več obnovili nasada, deloma ker so presiromašni, da bi zmogli nemale stroške za nov trtni nasad, deloma ker zarad slabe lege nimajo upanja, da bi jim kedo na tak svet posodil kaj prida denarja. Te pa bo kaj dobro kazalo zasaditi s plemenitim sadnim drejem. Ugovarjal bi lehko kedo, kam pa bomo šli potem s sadjem?! Že sedaj ne vemo o bogatih letinah kam z njim, kaj pa bo šele, ko bi se po želji „Novic“ in kmetijske družbe po celej deželi res nasadilo na tisoče, stotisoče sadnih dreves. — Nam se bi to zdela prava sreča za naše kmetovalce, ker s tem bi se zdaten vir blagostanja odprl ali dosegel. Precej imamo sadnih dreves, seveda bi želeli, da bi jih bilo več žlahtnih vrst, in po kmetijski družbi razširjajo se na leto tisoči sadnih drevesc najboljših plemen, in če bo tako se nadaljevalo, če bodo sadjarji le od teh plemen jemali cepiče za precepljanje domačih divjakov, upati smemo, da bode naša dežela zaslovela po svoji sadjereji. Naloga je pa sedaj, da razširimo med narod tudi vsestranski pouk, kako naj ravnajo s sadjem, da iz njega napravijo res dobro vino. So posamesne pokrajine, osobito po Gorenjskem, za Savo, v Moravški dolini in drugod, katere imajo v navadi sadno vino, katero imenujejo tolkovec, ki je priljubljena ter zdrava pijača, in ni dvomiti, da se posreči razširiti med ljudstvom porabo sadnega vina. Le dobro in stanovitno mora biti tako vino, in ni dvomiti, da se ga bo ljudstvo splošno poprijelo. Saj nam kaže razkošni Pariz, kako naglo se je ondi udomačila poraba sadnega vina. L. 1870. použili so v Parizu le 50 tisoč hektolitrov sadnega vina, v l. 1890. pa že 300 tisoč hektolitrov; v 2 desetletjih torej se je šesterokrat pomnožil konsum sadnega vina v Parizu. Na Francoskem sploh porabijo sedaj na leto blizo 20 milijonov hektolitrov sadnega vina; 6 do 8 milijonov hektolitrov ga sadjarji porabijo za domače potrebe, 12 milijonov pa ga razprodajo ter zanj blizo sto miljonov frankov skupijo. Kaka lepa pomoč za francoske gospodarje, za deželo sploh. In Francoska, ki je bila pred invazijo trtne uši prva gledé vinskega pridelka v Evropi, ni zanemarjala sadjereje, iz katere sedaj dobiva tolikih dohodkov. Pa tudi na Angleškem širi se poraba sadnega vina vedno bolj, osobito pa v Nemčiji. In kako udomačena je uporaba sadnega vina, smo se pač imeli priliko že tudi mi prepričati, ko je šlo na sto in sto vagonov našega sadja v daljne nemške dežele, na Virtemberško i. d., koder so imeli takrat slabo sadno letino in so hiteli iskat v daljne kraje sadja, kar jih je vsakako veliko stalo, ker že transport, vožnja je bila dokaj draga, le da so zopet imeli dovolj sadnega vina v deželi, da so mogli zadostiti naročnikom z dobrim sadnim vinom. In prav tako se bo tudi po naši domovini in po sosednih deželah udomačila poraba sadnega vina, tako da bo ljudstvo ob slabih sadnih letinah zelo pogrešalo dobre in zdrave pijače, sadnega vina, katero ima tudi važno nalogo, ne le pomnožiti vir dohodkov gospodarjem, ampak tudi omejiti porabo in uživanje nesrečnega žganja ali špirita, ki mori duh in telo našega naroda. Ni bati se torej, da ne bi mogli spečati pridelka v denar. Treba le skrbeti za to, da se splošno razširi umno ter pravilno kletarstvo s sadnim moštom. Ako bo sadno vino dobro in trajno, bodo kmalo našli se kupci, in ako bo vlada primerno znižala konsumni davek od sadnega vina, katero se bo točilo po krčmah, ni dvomiti, da se splošno njega poraba razširi. Da si dandanašnji sadni tolkovec ne more najti kupcev, ni čuda, ker navadno je kaj slabo napravljen in pogostoma tako slabo ohranjen, da je skoro neužiten. Zato hočemo tu podati jasno navodilo, kako ravnati s sadjem, da iz njega dobimo dobro, prijetno in trajno ali stanovitno vino.

Kakor je zavisno tudi pri vinu, da je grozdje dobro, sladko, torej dobro dozorelo, tako tudi pri sadnem vinu. Iz slabega, piškavega, kislega sadja ne moremo pričakovati dobrega sadnega vina. Zato treba, da se zbira le dobro, dozorelo in zdravo sadje, in že pri nasajanju sadnih vrst treba ozirati se na ona plemena, katera so najbolj sposobna za napravo mošta.

Iz vrste jabolk so naj primernejše sledeče vrste: tafelček, šampanjska rejneta, Baumanova rejneta, kosmač ali siva jesenska rejneta, veliki kalvil, bela voščenka, zimska zlata parmena, paradižnik.

Iz vrste hrušk: tepka, moravščica, volkulja, Švicka vodenka.

Nekateri napravljajo sadni mošt le iz jabolk, drugi le iz hrušk; oboje je dobro, prav umno pa je, da pomešavamo jabolka in hruške, ker prva dajo več sladorja, iz hrušk pa dobi mošt potrebno zagatnost, ker imajo kožice hrušk precej tanina v sebi.

(Dalje prihodnjič.)

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

233.

Dobre in slabe strani kokove. Sestavina kokovega perja.

Kakor mnoge druge stvari, tako ima tudi koka dve strani. Mi vsi hvalimo vino kot izreden dar božji, a vender je že napravilo mnoge nesreče na svetu. Tako je tudi koka blagoslov, pa tudi nesreča mnogim ljudem. Ker je žvekanje koke divjaška navada, zato so jo mnogi potniki popisali huje, kakor je zaslužila. Res je, da neizmerno žvekanje koke človeku mnogo škoduje, od žvekanja sapa neprijetno diši, ustnice pobledé, a zobje pozelené. Starega kokarja koj spoznamo. Noge se mu medejo, kože je rumene, upalih uči in zaspan. Velé, da takim ljudem opeša prebavljanje, lotijo se jih razne bolezni, a naposled jih vodenica spravi v grob.

Tschudi pa hvali na vsa usta delovanje koke. „Da bodem pravičen, moram reči, da zmerno žvekanje koke ne škoduje, temveč še pomaga k zdravju. V tej veri me podpirajo brezštevilni zgledi dolgega življenja med Indijanci. Pogosto se prigaja, da Indijanec učaka 130. leto, dasi vsak od mladih nog koko žveka, in to po trikrat na dan. Taki ljudje so morali v svojem življenju vsaj 2.700 funtov perja požvekati, ali so vender ostali zdravi. Pa tudi sam kokar, kateri neizmerno žveka, učaka navadno petdeseto leto. Koke se v ostalem mnogo več potroši po visokih predelih And, kakor po toplih dolinah, pa vender tam manje škodi.“ Neki angleški trgovec s Takne v Peruvanskej pripovedal je potnikom „Novare“, da pozna starega Indijanca, ki je pred 80 leti pri jednem ustanku vojeval, pa je vedno zdrav, dasi noč in dan koko žveka.

Žvekanje koke ne samo da stvarja neko posebno uživanje, temveč daje človeku tudi moč, da prenaša mnoge nadloge in težave, ki bi ga sicer podrle. Kdor žveka koko, kakor da ne čuti posebne želje za jedjo, a pri tem more prenašati največji trud. Ako ima Indijanec perišče pečene koruze in torbo polno koke, pa ti dan na dan največja bremena preko dolin in bregov prenaša, ali po cela leta v rudnikih koplje, in ne bode se ti pritožil ne čez vročino ne čez mraz, ne čez glad ne čez trud. Indijanec zares veruje, da mu more koka hrano nadomeščati, in zato se za njo bolje trudi, kakor za hrano. Da to niso bajke, pričajonam verodostojne priče. Čujmo, kaj pripoveda Tschudi. „Indijanec Hatan Huamang je služil pri meni kot rudokop. Pet dni in noči je trdo kopal, a jedi ni pokusil, in vsako noč je samo po dve uri spaval. Toda na vsake $2^1/_2$ ali 3 ure je požvekal po jeden lot kokovega perja. Jaz sem bil vedno za njim in sem ga neprenehoma opazoval. Ko je dodelal delo, za katero sem ga bil najel. spremil me je 23 ur hoda daleč preko gorovja. Dasi ni čisto nič s potom jedel, vender ni zaostajal za mojo mulo in je bil zadovoljen samo s kratkim oddihom, da je mogel koko v miru požvekati. Duhovnik v njegovej vasi mi je povedal, da je mož star 62 let in da nikdar ni bil bolan.“

Angleški trgovec Campbell je pripovedal potnikom „Novare“, kako je nekega dne moral naglo na pot. Zasedel je mulo in vzel s seboj Indijanca, da ga spremlja peš. Tako je prevalil 90 angleških milj, a Indijanec je celo pot junaški pri njem koracal in ni užival nič drugega razen nekoliko zrn pečene koruze, pač pa je cel pot žvekal koko z apnom. Ko sta zvečer dospela na prenočišče, bil je trgovec zelo truden, dasi je jahal dobro mulo, njegov voditelj pa se je postavil po indijanskem običaju na glavo, da odbije kri iz dolenjega telesa, in kedar je izpil čašo žganja, obrnil se je in šel peš domov.

Znamo dobro, da koka ne more hrane nadomeščati; njena moč, kakor se vidi, samo je v tem, da človeku za nekaj časa daje moči, da ne čuti gladu in slabosti. Sam Weddel, kateri ne hvali koke, priznava, da ob njej Indijanec lahko prenaša glad in vsako delo. Ljudje, kateri so ga na poti spremljevali, žvekali so cel dan koko, a na večer so pa jedli kot gladni volkovi.

(Dalje prihodnjič.)

Dopisi.

Od Primorske meje. *(Izv. dop.)* Neki dopisnik piše „Slovencu“ iz Tržiških toplic o več rečeh ter končuje svoj dopis tako le: „Furlansko ljudstvo je še precej verno in moralno, dočim je tostran Soče pri Italijanih vera in morala na zlem glasu.“ Nadalje pravi „Slovenec“, to pa med dnevnimi novicami: „Sloga“, slovensko politični društvo v Gorici, vrlo deluje za razvoj slovenskega šolstva na Goriškem. Po raznih ovirih so dne 22. novembra 1882. l. odprli prvi slovenski šolski vrt, dne 1. oktobra 1885. l. pa prvi razred slovenske dekliške ljudske šole. Več let torej že vzdržujejo Slovenci ta dva zavoda z velikim trudom in veliko požrtvovalnostjo. Vsled vztrajnosti so Goriški narodnjaki enorazrednico razširili v trirazrednico, katero je letos obiskovalo 123 učenk.“ Kar piše „Slovencu“ dopisnik iz Tržiških toplic, je žalostna, kar nam poroča „Slovenec“ med dnevnimi novicami, pa vesela novica. Ravno ta slovenska zavoda ima pa nalogo skrbeti za to, da ne bi postali otroci naših slovenskih rojakov, ki stanujejo v Gorici, neverni in nemoralni, kar bi se najbrže zgodilo, ko bi se poitalijančili, kajti znano je, da so bili janičarji hujši nego Turki sami. Kdor podpira ta zavoda, podpira vero, moralo in narodnost. Zato je pa dolžan podpirati ta zavoda vsak veren in dober Slovenec, a ne sami Slovenci iz goriške Primorske.

Gospod državni in deželni poslanec, upokojeni vodja goriške kmetijske šole Fran Povše, je daroval za ta za-

voda 55 gld. ter pokazal, kako jo treba praktično uvaževati velevažni pomen teh zavodov. Želeti je, da bi začeli tudi drugi kranjski Slovenci pomagati goriškim narodnjakom pri njih trudapolnem in požrtvovalnem delu, kajti zavoda, katera vzdržuje politično društvo, „Sloga“ nista le lokalnega, ampak splošnega pomena za slovenski narod.

Mi pripisujemo takemu podjetju veliko večo važnost glede vere in narodnosti, nego podjetjem, katera so se začela pri nas „špogati“ zadnji čas.

Razne reči.

— **Za vzprejem presvetlega cesarja** ki pride v Celje k vojaškim vajam, delajo se tam velike priprave. Ker bode prišlo ob tej priliki v Celje mnogo občinstva iz raznih krajev, priredila se bosta dva posebna vlaka, ki bosta odpeljaia tujce, in sicer odide iz Celja v Ljubljano tak vlak dne 30. t. m. ob 10. uri in 20 minut.

— **Deželni odbor** je, zaslišavši odbor zaveze gasilnih društev na Kranjskem, dovolil na podlagi posvetovanja z zastopnikoma zavarovalnic iz gasilno-stražnega zaklada za gasilno orodje naslednje podpore: A.) Gasilnim društvom: v Črnomlji 100 gld., v Gradcu 100 gld., v Mengšu 200 gld., v Domžalah 120 gld., v Kamniku 150 gld., na Brdu 100 gld., v Dobu 100 gld., v Dolenji Vasi pri Ribnici 80 gld., pri Stari Cerkvi 30 gld., v Kočevski Reki 30 gld., v Kočevji 100 gld., v Koprivniku 50 gld., v Svetlem Potoku 50 gld., v Nemški Loki 40 gld., v Radečah 50 gld., v Kranji 150 gld., v Tržiči, v Škoji Loki, v Šmartnem pri Litiji, v Litiji, v Št. Vidu pri Zatični, v Višnji Gori po 100 gld., v Ljubljani 150 gld., na Vrdu, v Polhovem Gradcu, na Vrhniki, v Bizoviku, v Št. Vidu nad Ljubljano, v Cerknici, v Rakeku, v Planini, v Novem Mestu in v Vipavi po 100 gld., v Horjulu, Borovnici, v Studencu, v Spodnji Šiški, v Starem Trgu pri Ložu, v Postojini in v Radovljici po 150 gld., v Toplicah 60 gld., v Trebnjem 50 gld., v Zagorji na Notranjskem 200 gld., v Begunjah 50 gld. in v Bledu 80 gld. B.) Občinam, oziroma podobčinam: Kapljavas, Voggje, Iška Loka in Brezovica pri Ljubljani po 50 gld., Draga in Velika Loka po 80 gld., Velike Lašče, Žiri, Črni Vrh nad Idrijo, Grahovo, Hrenovice, Kilovče in Št. Vid pri Vipavi po 100 gld., Dolenja Vas pri Cerknici 200 gld., Bistrica s Trnovim 120 gld. C.) Zavezi gasilnih društev 600 gld. D.) Ponesrečenim gasilcem v Postojini, Kočevji Mokronogu, Žužemperku, Trebnjem in na Brdu 130 gld.

— **Namesto gospoda Otona Detela**, ki je postal deželni glavar, vstopi v deželni odbor kranjski gospod Janko Kersnik, njegov dosedanji namestnik.

— **Imenovanje**. Gospod Leopold Budal, svetovalec okrožnega sodišča v Gorici, je imenovan za svetovalca pri deželnem nadsodišči v Trstu. Gospod Budal je bil rojen v Štandreži pri Gorici. Kot izvrsten in vesten uradnik bil je povsod, kjer je služboval, jako priljubljen, ob enem pa je ostal tudi vedno veren sin svojemu slovenskemu narodu. Gospod dr. Fran Hočevar, dosedaj profesor na državni gimnaziji in privatni docent na vseučilišči v Inomostu, je imenovan za rednega profesorja matematike na tehniški visoki šoli v Brnu.

— **Č. g. Ivan Semen**, profesor v tukajšnjem semenišči, je bil na svojo prošnjo umirovljen.

— **Za župnijo v Šent Gothardu** je bil te dni prezentovan č. g. Ivan Šlakar, do sedaj kapelan v Bohinjski Bistrici.

— **Pokojni gospod Luka Robič**, umirovljeni c. k. viši davkarski nadzornik, je zapustil za revne svoje rojstne župnije Kranjska Gora 1500 gld. in za jedno dijaško ustanovo pa 2670 goldinarjev

— **Razpis učiteljske službe**. Na mestni jednorazrednici na Barji je stalno popolniti učiteljsko in voditeljsko mesto. Prošnje do 8. septembra t. l. pri c. kr. mest. šolskem svetu v Ljubljani.

— **Pri Slapu na Vipavskem** so zasledili trtno uš. Uničila je uže mnogo trt.

— **Toča**. V Novomeškem okraji. in sicer v občinah Prečna, Šmihel-Stopiče, Toplice, Št Peter in Bela Cerkev je napravila toča dne 23 t. m. veliko škode.

— **Dne 20. t. m. je treščilo** v bajto Ivana Mencingerja v Zgor. Gorjušah, katera je vsled tega zgorela. V koči so bile tri osebe, katere je strela omamila, a so se vender le o pravem času zavedele ter tako ubežale gotovi smrti.

— **Podružnica c. kr. kmetijske družbe v Bledu** bode napravila kleti za sadni mošt in je dobila v ta namen izdatne podpore od c. kr. ministerstva za poljedelstvo.

— **Povodenj na Gorenjskem**. Jako hudo so prizadete po povodnji Radeče in Podkoren. Škoda je velikanska. Mnogo poslopij, polja in cest je uničenih, žag in mlinov pa nekaj odnesenih, nekaj pa tako poškodovanih, da ne bodo mogli dolgo časa v njih delati.

— **Promet na državni železnici**, in sicer med Kranjsko Goro in Ratečami je uže otvorjen; promet med Ratečami in Trbižem ter Trbižem in Pontebo pa še ne.

— **V Porečah na Koroškem** se je zrušil novi, še nedodelani zvonik med propovedjo, ko je bilo v cerkvi polno ljudi. Pogrešata se dva človeka. Drugih nesreč ni bilo.

— **Povodenj na Koroškem**. V Trbiži, njegovi okolici in okolo Pontebe je bila v noči od 22. do 23. t. m. strašna povodenj. Potok, ki teče skozi Trbiž, in pa rečica Šlica, narasla sta tako hitro in tako močno, kakor še nikdar prej. Zapustivša strugi, preplavila sta polje, nanesla na meter visoko kamenja, podrla mostove, pretrgala ceste, in kar je še najhujše — silna voda je porušila tudi kakih dvanajst poslopij v Trbiži. Voda je ceste in železnico proti Pontebi tako huda razdrapala,

da bode treba dalj časa, predno bode zopet mogoče po njih voziti. Tudi v Kanalski dolini pri Žabnici je hudo razsajala voda ter provzročila veliko nesreč.

— **Povodenj na Štajarskem.** Pri Gradci in po okolici je reka Mura hudo narasla vsled obilega dežja. Prestopila je na več krajih strugo, poškodovala nasipe in moste ter preplavila polje. Debla, hlode in celo mrtvo živino je bilo videti v valovji.

— **Odkritje spomenika slavnemu pesniku o. Andriji Kačić-Miošiću** vršilu se je v Zagrebu dne 26. t. m. jako slovesno. Da počaste ta narodni praznik ter si ogledajo izložbo svojih bratov v Hrvaški, dospelo je dne 25. t. m. iz Dalmacije nad 500 gostov. Da je bil njih vzprejem v glavnem mestu Hrvaške, katere del je bila in bode morebiti še Dalmacija, razume se samo ob sebi. Na tisoče ljudstva se je zbralo na kolodvoru ter z neprestanimi navdušenimi „živio“ klici pozdravilo iz Dalmacije došle brate, ki so, kakor se je izrazil pri pozdravu Zagrebški župan dr. Amruš, po trdovratnem boji spet priborili Dalmacijo Hrvaški. Za Kačićev spomenik je napravil model hrvatski kipar Ivan Rendić, a vlit je bil v livarni Frana Pönringerja na Dunaji. Spomenik je popolnoma enak onemu, ki je bil odkrit lani ravno dne 26. avgusta v malem mesteci Makarski v Dalmaciji, ter stane 4.900 gld. Ko se je torej zbrala dne 26. t. m. pred spomenikom ogromna množica domačega in tujega, odličnega in priprostega občinstva vseh narodnih društev in korporacij, pričela se je slavnost. Mestni senator g. Deželić je prebral zgodovino spomenika, na to je govoril v imenu mesta krasno in navdušljivo, kakor znajo Hrvatje, Zagrebški župan dr. Amruš ter poudarjal velikanske zasluge Kačićeve za hrvaško literaturo; za njim je govoril še ban „kao ban kraljevine Hrvatske, Slavonije in Dalmacije“ ter omenil v kratkih potezah prekrasnih, večnih del pesnikovih. Po banovem govoru je padel zastor s spomenika, in na žarkem solnci, kakor piše „Obzor“, med tisoč in tisoč Hrvati in Hrvaticami pokazalo se je kakor od blaženstva se smejoče sveto lice hrvaškega narodnega pesnika Andrije Kačića. Slava Kačiću! Slava Milovanu! ti klici zaorili so iz tisoč in tisoč grl. Vsa zbrana pevska društva so skupno zapela: „Živila Hrvatska.“

— **Za vzprejem Slovencev, ki pojdejo na Zagrebško razstavo,** določen je ta le program: Dne 6. septembra: Vzprejem na kolodvoru. Od tod pojdejo „Sokoli“ in druga društva v sprevodu po Ilici na Jelačićev trg, kjer se bodo vse društvene zastave svečano ozaljšale; z Jelačićevega trga zopet v sprevodu do navlašč v ta namen postavljenega „pjevačkoga hrama“, kjer se bodo shranile zastave, in potem razhod po stanovanjih. Popoludne odidejo vsi slovenski gostje v Maksimir, kjer bode ljudska veselica z godbo, petjem in ognjemeti. Zvečer komers v pevskem hramu. Dne 7. septembra: Ogledavanje mesta in izložbe. Zvečer vokalni koncert à la Slavjanskij v glasbenem zavodu. Dne 8. septembra: Ob 11. uri dopoludne matinée s sodelovanjem vseh takrat v Zagrebu zbranih pevskih društev. Ob polutreh popoludne banket in zvečer komers v pevskem hramu. Temu programu dostavti je še, da pripravlja mestni zastop Zagrebški še poseben, nenavadno slavnosten vzprejem slovenskim gostom.

— **Gasilci v St. Peterburgu.** V St. Peterburgu je 16 požarnih mojstrov, 8 mašinistov za parne brizgalnice, 3 mašinisti za parobrode s parnimi brizgalnicami in 1000 gasilcev. Za vprego je po zimi pripravljenih 400, po leti pa 420 konj. Razdeljeni so gasilci v 14 oddelkov po raznih mestnih delih. Vsak brizgalnični oddelek ima konje enakodlake ter posebne barvane zastave. Kadar zmrzuje po zimi, vzame vsak oddelek pri odhodu s seboj 10 posod vrele vode, da se ugrejejo cevi. Ročni stroji izsikajo vsako minuto 28 veder, parni pa 200 veder vode. Državo stanejo gasilci vsako leto 430.000 rubljev. V minulem letu je bilo v St. Peterburgu 590 požarov, in se je izplačalo zavarovalnine 879.000 rubljev.

— **Kmetijske zbornice na Nemškem.** Na Nemškem se pečajo z vprašanjem, da bi se preosnovala kmetijska društva po načinu trgovskih zbornic v kmetijske zbornice. To misel je sprožil uže leta 1884. v deželnem ekonomičnem kolegiji neki hanoveranski zastopnik, a kolegij se ni hotel baviti ž njo takrat. Leta 1890. je predlagalo tako preosnovo kmetijsko osrednje društvo za Saksonsko, posvetovanje o njej se je odložilo tudi lani. V zadnji svoji seji se je pa začel deželni ekonomični kolegij resno baviti s to rečjo, ter se je izvolil pododsek, ki naj bi stvar proučil ter stavil predloge v tem pogledu v eni prihodnjih sej. Ta pododsek se je uže obrnil do vseh osrednjih kmetijskih društev ter zahteval od njih podatkov ter tudi, da izrečejo svoje mnenje. Po poročilih, ki so došla pododseku, štejejo vsa kmetijska društva 157.594 udov ter plačujejo vsi skupaj 485.775 mark letnine. Država daje tem društvom vsako leto okolo 900.000 mark podpore, ki se porabi večinoma za prireditev kmetijskih razstav, za premovanje živinoreje ter drugih kmetijskih strok, za popotne učitelje in za poskušališča. Nove kmetijske zbornice bodo se baje osnovale po načinu deželnega kulturnega sveta, ko obstoji uže za Saksonsko.

— **Moltkejevi spisi.** Minoli teden je izšel tretji zvezek Moltkejevih spisov, katerih vsebina je „zgodovina francosko-nemške vojske v l. 1870/71.“ Delo je jako zanimivo ter se nahaja v njem mnogo podatkov doslej še nepoznanih.

— **Nesreče na železnicah.** Ni ga skoro dne, da ne bi poročalo časopisje o kaki nesreči na železnicah. Minoli teden sta v Zollikofen-u pri Bernu v Švici skupaj trčila dva vlaka, ter je bilo vsled tega 12 mrtvih in nad 30 ranjenih. Blizu Dunaja je šel vlak s tira, in so bile štiri osebe ranjene. Iz Bolonje na Italijanskem poročajo o strašni nesreči, pri kateri je spet nekaj ljudi storilo smrt. Pa tudi pri Bubenču blizu Prage je bilo vsled trčenja dveh vlakov več ljudi ranjenih. Te zaporedne nesreče kažejo dovolj jasno, da je pri železnicah še vedno premalo previdnosti.

— **Znižanje uvoznine za pšenico in pšenično moko na Francoskem.** Doslej se je moralo plačati od pšenice, ki se je uvažala na Francosko, od vsakih 100 *kg* po 5 frankov, od pšenične moke pa po 8 frankov. S postavo z dne 24. julija t. l. se je pa znižala uvoznina pri pšenici od 5 na 3 franke, pri pšenični moki pa od 8 na 6 frankov. Ta postava je pa veljavna samo za dobo od 10. julija 1891. do 1 junija 1892. l., ter bodo po tej dobi, ako ne bode vlada ukrenila v tem pogledu ničesar novega, zopet stare tarife veljavne.

— **V Monakovem** se vrše dogovori glede trgovske pogodbe med Avstro-Ogrsko in Italijo ter Nemško in Italijo.

— **Gašenje s parom.** V neki predilnici v Islerheimu se je vnelo v bombažnem skladišči. Kar si umisli lastnik tovarne, da bi se dal morebiti ogenj najhitreje udušiti s parom. Ukaže torej izpustiti par v goreče skladišče. V kratkem času je postal zrak v skladišči vlažen pa tudi druge reči, ki so bile v njem. Zrak se je vsled močnega parnega pritoka zgostil, in ni dolgo trajalo, da je bil pogašen ogenj. Potemtakem je par uspešno gasilno sredstvo in tem veče vrednosti, ker se zidovje in sploh druge stvari manj pokvarijo ž njim nego z vodo.

Budimpeštanske tržne cene z dne 26. avgusta 1891.

Pšenica gld. 10.03 do 10.45, rž gld 10 35 do 10.90., ječmen — oves (novi) 5.84 do 5.86.

Kurzi na Dunajski borzi dne 27. avgusta

Papirna renta	gld.	90·40.
Srebrna „	„	90·35.
Zlata „	„	111.40.
Marcijeva renta	„	102·05.
Napoleondori (20 frankov)	„	9·36½
C. kr. cekini	„	5·62
Nemške marke	„	57·85½

Gospodarstvo.
Poljodjeljstvo, vinogradarstvo, pivničarstvo in voćarstvo.
Cvieće i sočivo.
Stočarstvo.
Pčelarstvo.
Svilarstvo.
Ribarstvo.

(9—3) Gospodarsko-šumarska

IZLOŽBA

U ZAGREBU

od 15. kolovoza 1891. do 15. listopada

Šumarstvo.
Gospodarski obrt.
Gospodarska tehnika i graditeljstvo.
Učevna sredstva
i
literatura gospodarstva i šumarstva.
Kućni obrt.
Slike i umjetnine.

Izložbena lutrija sa 1001 sgoditkom. — Glavni sgoditak u vriednosti od 10.000 franaka. — Srećka 50 nč.

Velika Praška razstavna loterija.

Predzadnji mesec

Glavna dobitka

100.000 gold. in 50.000 gold.

Srečke po 1 gld.

dobijo se pri **J. C. MAYER-ju v Ljubljani.**

Odgovorni urednik Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blasnikovi nasledniki.